

להב מפיו יצא

גליון 479 קרח תשפ"ו

ניצוצות עפ"י משנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0-7695449 או למייל 1nafsho@gmail.com

שבת - חזרה לשרש

מלבדו, אין שום דבר נברא, הקיים בעצם, זולת הוייתו ית' שמהוה כל הוה, ואין שום דבר חוצץ כנגדו. ההסבר הוא שבמצב ה"מחשבה" של השי"ת, הכל הוא אצלו ממש.

פתחנו צוהר דק להבין מה שקורה בשבת קודש. בשבת "עולם המעשה חוזר אל עולם המחשבה" היינו שהבריא מתעלה ונכנסת לרקע זה של "עולם המחשבה" [כלומר כיצד היתה נראית הבריא בשלב ה"עלה במחשבה" לגמרי דבוק ברצונו ית'], וממילא מתגלה יותר יחודו ית' בעולם. ומכיון שזו כעת ה"אורה" הרוחנית בעולם עומק מובנת הוראת השביתה שלנו ממעשה מלאכה, כי כעת העולם חוזר למצב של לפני ה"מעשה" כמשנ"ת וממילא אסור לעשות מלאכה בזמן שהמלאכה לא שייכת כלל, כי מלאכה נוגעת רק לעולם שבו נמסר לאדם אפשרות לפעול כפי רצונו כי העולם נראה כנפרד מיחודו ית'.

זהו גם הפירוש של מה שאומרים "אתה קדשת את יום השביעי לשמן". היינו דהוא יום הופעת יחוד שמו הגדול בעולם.

עולם מופלא זה של "עלה במחשבה" נקרא גם עולם ה"חכמה" - "כולם בחכמה עשית". ובזה נראה פנים נוספות לסוגיא. ידועים דברי הרמב"ן (ריש בראשית) שכתב שהקב"ה הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש, אבל הוא כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל, והוא החומר הראשון נקרא ליוונים היולי עכ"ל. נמצא ששורש כל מה שנברא בעולם אח"כ, הוא אותו חומר היולי לפני שקיבל את הצורה. לאותו כח סתום שקראו היוונים "היולי" יש הגדרה מקבילה והוא מה שתרגם הירושלמי תיבת בראשית - בחוכמתא, (וכן הרמב"ן שם הביא דברי התרגום עיי"ש). אין פירוש "חכמה" רק השגת דבר מושכל בלבד, אלא היא החומר הראשון הדק הנ"ל, שממנו יצאו כל הצורות דמעשה שמים וארץ. וכן הוא בנפש ובזמן, מה שנקרא חכמה בעינים, הוא החומר ההיולי הנושא בתוכו כל הצורות, וכן נמצא בהם אותו כח, שבחזרה לשרשו יכול לצאת מחדש בפנים חדשות, כנ"ל בזרעים שנשרשו בקרקע.

ננסה להבין מהו העונג השופע בשבת על נשמות ישראל

"חזרה לשרש" בהלכה ובאגדה

נפתח בענין הנוגע להלכה. כידוע שאוכלין ומשקין אין להם טהרה במקוה, אך מחדשת הגמ' (פסחים ל"ד) שיש דרך להכשיר אוכלין או משקין שנטמאו. אם זורעים את האוכלין חזרה בקרקע או משיקין מים למקוה זה מועיל לטהרם. מה פשר הדבר. התוס' רי"ד [בתשובה סי' קיא] מבאר את זה כך. מאחר שסיבת טומאתו הוא משום שהם אוכלין, בחיבורם לקרקע בטל מהם שם "אוכל", ופנים חדשות באו לכאן, וכן הדבר אמור במים שנטמאו כשנעשים חלק מן המקוה שאין לו טומאה בטל מהם שם הראשון. השיטמ"ק (ביצה י"ז) גם מסביר כך אך מוסיף להגדיר לגבי מים שכאשר נעשתה השקה למקוה, "חזרו למקורם", ולכן הם טהורים. למדנו שיש מעלה נפלאה של "פנים חדשות" כאשר דבר חוזר למקור שלו.

ידוע מדברי חז"ל שהמציאות בנויה מג' רבדים המקבילים זה לזה, עולם [היינו הנהגות ה' בעולמו], שנה [היינו סדר הזמנים] נפש [סדר הכחות הפנימיים של האדם]. כלומר מה שנמצא בעולם יש לו מקבילה במהלך השנה ויש לו מקבילה בנפש האדם.

למהלך פלאי זה של חזרת האוכלים ומשקים למקורם ובכך נטהרים יש מהלך מקביל בסדר השנה - ביום השבת. ובנפש האדם כאשר שובת ממלאכה בשבת. והדברים צריכים הרחבה כמובן.

מהי הגדרת ה"חזרה" של העולמות "למקורן" בשבת. אנחנו מכירים רק את עולמנו הגשמי. העולם בו אנחנו נמצאים בגופנו. עולם זה מתאפיין בפירוד וריחוק ממציאות ה'. לא מרגישים כאן את בהירות המצאו של הבורא ית' שהוא הנמצא היחיד. אך עלינו לדעת שטרם בריאת שמים וארץ, היתה מציאות שנקראת "עלה במחשבה" לברוא את העולם. היה זה מצב נעלה מאוד, שהיה מורגש אז רק יחודו ית', וכלשון הפדר"א רפ"ג "עד שלא נברא העולם היה הוא וישמו אחד". מדובר על השלב שכבר עלה במחשבה לברוא את העולם, אבל עדיין לא נברא העולם בפועל, ואז כיון דעוד לא נוצרה המציאות אלא רק עלתה במחשבה היה ניכר בעליל שהוא "אחד" בתכלית האחדות, ואין עוד

דבר המערכת

גם השבוע ממשיכים עם מאמרי שבת קודש מתוך רצון להכנס פנימה ל"אורה" של שבת קודש. המאמר עבר עבוד עמוק מעבר לתיקוני לשון מזעריים ולכן הבוא במסגרת "להב מפיו יצא".

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

הפקעת הדין בחזרה לשורש

אמרו רבותינו ז"ל (במאמר הזוה"ק המדבר משבחה של שבת, הנדפס בסידורים נוסח ספרד לפני תפלת מעריב דליל ש"ק), דבבוא שבת "כל דינין מתעברין מינה". פירוש שלמרות שבימות החול חלק גדול מהנהגות ית' היא הנהגת הדין, בשבת מתפשטת הנהגתו מכל התקיפות של מהלך הדין. ויתבאר על פי הדברים הנ"ל, בהקדם דברי חז"ל (עירובין יח ברכות סא) בתחלה עלה במחשבה לברוא [את האדם] שנים ולבסוף נברא אחד, וכ' הגר"א ז"ל "עלה במחשבה" בבחינת שורש שלבסוף יהיו "שנים", ע"כ. ביאור דבריו ש"שניים" הוא בטוי לכך שיש ב' דרכים, ב' צדדים. ב' צדדים הם התרחקות מהאחדות הפשוטה דאין עוד מלבדו. וממילא כל ענין מציאות ה"שניים" היא לאפשר בחירה. היינו שנראה שיש צד אחר. וכיון שכל מהלך הבחירה מיוסד על מה שבכח האדם לפעול בעולם, תנו עוז לאלקים, או להיפך ח"ו צור ילדך תשי, יש כאן כביכול שותפות עמו ית' בהנהגת העולם (עי' נפה"ח ש"ב פ"ג בהגה"ה ז"ל וכל תחלת כונתו ית' בבריאת העולמות והתחברותו אליהם, היה רק בשביל ישראל כו', כמאמרם ז"ל בראשית בשביל ישראל כו', ז"ש תאומתי כביכול לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני, ר"ל בשנים, והבן), וכשיש בחירה יש שכר ועונש, דאם אפשר לפעול אפשר לתקן ולהש' תכר או לקלקל ולהעניש. נמצא דכל מה שיש מציאות של שכר ועונש – דבר והיפוכו, הוא רק אחר "התפשטות" הדברים מן ה"חכמה" ואילך, אבל בשרשן בחכמה עצמה כולו הטבה בלבד.

ולכן בעת שחוזר הדבר לשרשו, יכול לצאת מחדש בפנים חדשות כמשנ"ת. כן הוא בשבת שחוזר הכל לשרשו יכול לצאת אח"כ בפנים אחרות, ואז עכ"פ בשבת מסתלקת הצורה של הדין והעונש, שהיה מצד הבחירה ברע בימי החול, וחוזר לשרשו במדת החכמה שהיא שרש הכל כדכתיב החכמה מאין תמצא, דהיא הראשונה שיצאה מן האין ודבוקה בו, ממילא בעת שהדין חוזר אל האין [פנימיות צורת החכמה היא א"ן, דשם הוא דבוק בנעלמות דוקא] מתפשט ממנו הרע שדבוק בו שהוא סיבת העונש, ומקבל פנים חדשות, דבשורש אין קיום להרע, [דחכמה היא ברירות שאינה סובלת עירפול, וכמ"ש (סנהדרין ז) אמור לחכמה אחותי וכו' אם ברור לך הדבר וכו', וכל הסתר פנים עונש ורע הוא עירפול בבהירות דאין עוד מלבדו, ואינו יכול להכנס במקום החכמה].

זהו ביאור הכתוב (שמות לא) כי קדש היא לכם, דקודש פירושו מופרש ומובדל, כן השבת מובדלת מכל מהלכי ההנהגה שהיו לפני, דבימי החול יש יצירה של בחירה, וגזירה של עונש, ובשבת מתחיל מהלך נעלם המופשט מכל זה כנ"ל, ולכן הוא מובדל לגמרי, דאין השגה בו, והוא החכמה דשבת אשר מאין תמצא וכמ"ש.

חזרת הנפש לשרשה בחכמה – "עדן"

וכן הוא הענין במצב הנפש בשבת, שהיא חוזרת לכח הראשון ההיולי שלה, שהיא כח החכמה שבה ומתגלה בה מן הנעלמות הטמונות במעמקי הנפש, וזה מאיר ומחדש את האדם כבירה חדשה. נבאר מהו כח זה בנפש האדם.

הנה בנוסח ברכת יוצר דשבת אומרים "עונג קרא ליום השבת", ומבואר דהעונג הוא מהשמות של השבת, והנה בעולמינו קירבתנו לבורא עולם היא ע"י שנקרא שמו ית' עלינו ואנו דבקים בשמו, כמאה"כ ואתם הדבקים בה"א וגו', אבל לעתיד לבא תתרומם הדבקות למעלה יותר, והוא מה שנאמר אז תתענג "על" הוי"ה, פי' דכל הגילויים שבהקירבה והדבקות בעוה"ז באהבה ויראה וכו', עדיין אי"ז השלמות,

עד עוה"ב שאז נתענג על השם, דהעונג יש בו היכולת לגלות ולשאת את שלמות הכל, [דכיון שזו המטרה והתכלית הנרצית מוכרח שזה כולל הכל].

והנה החכמה כולל הכל כמו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית, וממילא נכלל בה גם כח זה של העונג השלם, ולכן בכמה מקומות בחז"ל נקראת החכמה עדן, דזהו אופי תכונת החכמה וע"ז נאמר (בראשית ב') ונהר יוצא מעדן, ובכח זה יכולה החכמה לשאת את הכל, וכוללת את כל השלמות.

ועל דרך מה שבארנו דבשבת הוא עליית הזמן לשרשו בחכמה, כן הוא גם בנפש דבשבת עולה לשרשה בכח החכמה שלה, להתקרב ולהדבק בהאין הנעלם כנ"ל, וכאן נכנסת סוגית העונג להחכמה והיא בית קיבול לעונג זה, וזה המשך הכתוב והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו', ואמרו בשבת (ק"ח) נחלה בלי מצרים, דכח העונג יכול לגלות מרחבים שאין להם סוף, ואז הדבקות בשבת היא גם בלי מצרים, בכח החכמה אשר מאין תמצא, ולהאין הנעלם אין גבול וגדר, דהרי אין משיגים אותו דהוא אין.

והוא מה שתקנו בנוסח תפלת מוסף "טועמיה חיים זכו" דקאי על חיים אלו הזורמים בשבת במיוחד, יותר ממה שזורם בחול בכל המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

נוסח אחה בחרתנו ביו"ט ולא בשבת

בנוסח תפלת שמ"ע דיו"ט מתחיל ברכה אמצעית, "אתה בחרתנו מכל העמים", שבח על היותינו העם הנבחר אצלו ית', ובשבת הגם שרק לישראל ניתנה, וב"נ ששבת חייב מיתה, מ"מ לא נאמר בנוסח התפלה שבח על בחירתנו לעם וצ"ב.

בפרשת אמור בתחלת פרשת המועדות כתיב ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון וגו', ופי' הגר"א ז"ל דששת ימים הם ו' ימים טובים (ב' ימים בפסח א' בשבועות א' ר"ה וב' בסוכות) דמותר בהם מלאכת אוכל נפש ועיי"ש בפירוש הפסוק. למדנו מדבריו דהמועדים הם תיקון על ששת ימי מלאכת עבודה, שנאסר בהם מלאכת עבודה, והותר רק מלאכת אוכל נפש, והיינו שבימי החול מלאכת העבודה היא הבחירה בין טוב לרע, וביו"ט שהוא מהלך גבוה יותר ש"הוברר" החול להיות קודש, גם בכלל ישראל מודגש הברירה והבחירה מבין העמים להיות קודש.

אך כל זה במועדים שהם בימי החול, דהרי מלאכת אוכל נפש הם מלאכת הפת, ואין כאן יציאה מתוך החול וביטולו לגמרי, אלא בירור מן החול אל הקדושה. אבל בשבת אין כאן בירור בין ב' דברים שנתערבו כבמועד, אלא כולו קודש מופקע מכל דרכי בירור תערובות, על כן אין מודגש כאן בחירת ישראל מבין האומות, אלא שהם בעצם קודש, כנס"י יהיה בן זוגך.

וכמו שנתבאר דבשבת מאיר ומתגלה הפנימיות אשר לפנינו מכח החכמה שבה שורש הבחירה כנ"ל, ובחירה היא מלאכת הבירור בין טוב לרע, ושבת שהיא לפנינו מזה, בה הקדושה בעצם ולא בתורת בחירת הטוב מן הרע, וכאן היא טעימה ממה שיהיה לעתיד לבוא ביטול כל הרע וכניסה אל הקדושה בעצם, ולא בתורת ברירת הטוב מן הרע.

וכל זה הוא מכח התענוג דכשאדם מעונג ומרוצה הכל טוב אצלו והכל בשלמות, ובנפשות ישראל מילוי השתוקקותם להתקרב אליו ית' הוא רק בכח התענוג – "אז תתענג על ה'", שזה מתגלה בשבת, וזהו עומק ענין המנוחה דשבת לנפש הישראלית המשתוקקת לדבקות בהשי"ת, ואינה שוקטת עד השיגה זאת. והתבונן קדושת נשמות ישראל והשתוקקותם לקרבתו ית', שכל הקדושות שיש בעוה"ז, עדיין אין מכבה את האהבה, עד ששיגו לע"ל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו.